

Registerblad

Datum: Naturvårdsverkets beslut 2000-02-07

Område av riksintresse för naturvård i Skåne län

Områdesnummer: N 75

Områdesnamn: Sjöbo Ora – Fyledalen – Nybroån med Biflöden

Kommun: Ystads och Sjöbo kommuner

Kartblad:

Topografisk karta: 023; 2D Tomelilla SV
023; 2D Tomelilla SO

Ekonomisk karta: 02324; 2D2e Eriksdal
02325; 2D2f Röddinge
02315; 2D1f Baldringe
02316; 2D1g Tomelilla
02306; 2D0g Stora Köpinge
02333; 2D3d Sjöbo
02334; 2D3e Tolånga
01396; 1D9g Köpingebro

Area: 9 771 ha

Naturgeografiska regioner: 6 Sydvästra Skåne, 7 Skånes sediment- och horstområde

Kust- och havsregion: 4 Egentliga Östersjön

**Regionindelning av sjöar
och vattendrag:** Avrinningsområde 89, Nybroån

**Agrara kulturlandskaps-
regioner:** 1 Sydvästskånes slätt- och backlandskap

**Landskapsformer,
områdestyper i kust-
och havsområden:** Slätt
Kullig terräng med relativ höjd 20 – 50 m
Veckningar, förkastningar, sprickzoner, tappningsdal
Meanderlopp

Riksvärde

Geovetenskap	Tektonik, sedimentary berggrundsstratigrafi, fossil, kalktuff	
Odlingslandskap	Naturbetesmark	Flora
Vattendrag	Fauna	
Våtmarkskomplex	Rikt topogent kärr	
Rikt soligent kärr		
Fuktäng		
Sumpskog		
Komplex av fuktiga marktyper		
Flora		
Fauna		

Värdeomdöme

Det representativa odlingslandskapet Baldringe har relikta utmarksbeten och stubbskottskog. Här finns tre utvalda områden med naturbetesmarker, Skogshejdan, Skoghuset och Oxhagen. Dessa områden utgörs av öppen hagmark, björkhage, blandlövhage, annan träd- och buskbärande hage och buskrik utmark. Här återfinns delvis art- och individrika växtsamhällen med hävdgynnade arter som darrgräs och höskallra.

Våtmarken vid Baldringe ängar utgör en värdefull fuktäng. Området har botaniska värden och är en viktig groddjurslokal.

Våtmarkerna i Skogshejdan utgörs av ett värdefullt mindre komplex av fuktiga marktyper, och en högt värderad sumpskog med mosaikartad fördelning. Viktig groddjurslokal.

Representativt odlingslandskap i slättbygd, Örup-Bollerup-Ö. Ingelstad-Ullstorp, med lång hävdkontinuitet och rik förekomst av naturbetesmarker. På öppen hagmark och annan öppen utmark återfinns art- och individrika växtsamhällen med hävdgynnade arter. Lokalerna är Benestads backar, Örupskärret, Hobjärsbackarna, Ullstorpskärret.

I Benestads backar ligger ett antal små soligena kalkkärr med rik flora. Örupskärret hyser också en rik flora. Kärrret har också värdefull fuktäng.

Ulltorpskärren utgörs av några små soligena kärr, med rik kalkkärrsflora.

Vitabäckskärret, Ljungastorpskärret och Högestads mosse är tre våtmarker inom Sjöbo-Fyledalen-Nybroån som domineras av värdefulla rikkärrsmiljöer. Områdena består av högt värderade rikt topogena kärr och fuktängar. Våtmarkerna har höga botaniska värden. Vitabäckskärret och Högestads mosse dessutom entomologiska värden. Högestads mosse är också en representativ naturbetesmark som utgörs av öppen hagmark. Här återfinns art- och individrika växtsamhällen med hävdgynnade arter som höskallra och ängsruta.

Havsöring förekommer rikligt i Fyleån/Nybroån sedan omfattande fiskevårdande åtgärder vidtagits.

Huvudkriterier

A, C, D, E.

Förutsättningar för bevarande

- Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Restaurering av igenvuxna naturbetesmarker. Områdets värden kan påverkas negativt av: minskad eller upphörd jordbruks/betesdrift, skogsplantering av jordbruksmark, energiskogsodling, igenväxning, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikning, täkt, luftledningar, vägdragningar, kulvertering eller förändring av vattendragets sträckning eller bottenprofil, vandringshinder och vattenreglering, vattenuttag, utsläpp av försurande ämnen, överfiske, inplantering av främmande öringstammar och skogsavverkning längs vattendraget.
- Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner kan skada naturvärdena.

Säkerställande

- Naturreservaten Benestads backar, Skogshejdan, Vitabäckshällorna, Svartskylle, Högestads mosse, och Örupskog .
- Landskapsbildsskydd enligt 19 § NVL i dess lydelse före 1975.
- Ingår i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet (objekt M8601, L6004, 86-3/4/24, 60-0491, 503, 517, 520) och i länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet (objekt 86-1, 60-01, 03).
- Ingår i myrskyddsplan för Sverige.
- Natura 2000-område: Ullstorpskärrret, Vitabäckskällan, Tannhuset, Jordbodhällorna, Örupskärret, Högestads mosse, Fredriksbergs mosse, Fyledalen, Skoghejdan, Ljungatorpskärrret, Benestads backar, Nyvångsskogen, Skogshusets enefälad (SCI). Norra fyledalen (SPA).

Områdets huvuddrag

Sjöbo Ora:

På båda sidor om väg 12 sydost om Sjöbo utbreder sig ett stort plåtåområde, Sjöbo Ora, som begränsas av mycket branta sluttningszoner. Området är till största delen skogbevuxet. Tidigare fanns här mest bokskog, nu förekommer också betydande barrplanteringar. Vegetationen är på flera ställen intressant, särskilt i de sluttningar där grundvatten sipprar fram.

Fyledalen:

Den natursköna och geovetenskapligt intressanta Fyledalen karakteriseras av branta sluttningszoner och, en flack botten, där Fyleån flyter fram. Tillflöden kommer från sidodalar både som yt- och grundvatten. Dalbotten upptages av betesmarker och åkrar, medan dalsidan till stor del täcks av buskmarker och lövskog. De bokskogar som finns på västra sluttningarna men saknas till stor del på de östra sluttningarna.

Randzonen mellan Fennoskandias urbergsområde och kontinentens sedimentbergarter går genom Skåne i en ungefärlig linje mellan Simrishamn och Ängelholm. Området är tektoniskt påverkat med ett komplicerat nät av förkastningar och sprickzoner. Detta medför att berggrunden är mycket varierande. Huvuddragen av berggrundens uppbyggnad är relativt väl kända men detaljerna är mindre kända.

Fyledalens nordsluttning utgörs av en kombinerad förkastning och flexur (böjning i berggrunden), medan sydsluttningen huvudsakligen består av kvartära lager. I dalen förekommer vertikalstående strata, bergarter från jura och rät med uppresta lager. Jura- och rätbergarterna finns även kring Romeleåsen, där de också är vertikalt uppresta, och i Vombsänkans västligaste del samt öster om Vombsänkan. De östliga jura-rätbergarterna fortsätter i ett smalt band genom Fyledalen ner till kusten. Jura-rätbergarterna består i princip av en växellagring mellan leror och lerskiffrar, mo- och sandstenar, ibland med kolflötser och växtfossil som inslag. Konsolideringen av de olika lagren kan vara mycket varierande, ett exempel är den helt okonsoliderade jurasanden (glassand).

Fyledalen är unik i Sverige och erbjuder mycket goda möjligheter att studera bio- och litostratigrafin samt den komplicerade tektoniken. Detta har medfört att lokalen utnyttjas som en nationell och internationell referenslokal för geovetenskaplig forskning och undervisning.

Vid Lyckås-Kullemölla förekommer mindre blottningar av kritkalksten. En kritkalksandsten finns i en klint vid Svenstorp. Lokalen är typisk för kritsedimenten i området och den enda blottningen av denna berggrund. Vid Römölla, SO om Tosterup, finns längs Bollerupsån ett par mycket intressanta lokaler, med förkastade kritsediment och det s k Tosterupskonglomeratet. Lokalerna utgör några av de få blottningar av berggrunden som finns i de skånska kritsedimenten, avsatta i en helt annan miljö än i SV Skåne. Det geovetenskapliga intresset kring dessa lokaler är därför mycket stort.

Fyleån kallas i den nedre delen Nybroån. I Nybroån uppströms Örupsån finns en god stam av havsöring som resultat av stora fiskevårdande ansträngningar under lång tid. (Inplanterad Verkeå-öring.) I Nybroån förekommer även stensimpa.

Välkända för sin naturskönhet och sin intressanta vegetation är de bokskogsklädda sluttningarna söder om Röddinge. Fyledalen som helhet är genom gynnsamma mark- och klimatförhållanden ett av de botaniskt mest artrika områdena i hela Skåne. Fyledalens sluttningar vid Benestad är täckta av ett flera meter tjockt lager av kalktuff, d.v.s. kalk som fällts ut då starkt kalkhaltigt vatten brutit fram i sluttningen. I tuffen har man hittat avtryck av bl a dvärgbjörk och rester av uroxe, från sen-glacial resp tidig postglacial tid. Den har tidigare brutits och utnyttjats som byggnadssten och för kalkbränning. Ruinerna av den gamla kalkugnen finns fortfarande kvar

Odlingslandskapet Baldringe utgörs av ett backlandskap med stor förekomst av utmarksbeten. Lokalerna Skogshejdan, Skoghuset och Oxhagen utgörs av öppen hagmark, björkhage, blandlövhage, annan träd- och buskbärande hage och buskrik utmark. Vanliga vegetationstyper är fårsvingeltorräng, rödvenäng och rödvenhed. De delvis art- och individrika växtsamhällena hyser arter som grönvit nattviol, knägräs, backtimjan, knölsmörblomma, darrgräs, gökblomster, höskallra och ängsskallra. De små kärren och sjöarna vid Oxhagen är fina lek- och yngelplatser för groddjur och lövgrodan har här en av sina absolut bästa lokaler i hela Norden. Skogshejdan är också en viktig lokal för lövgrodan och här häckar bl a gråhakedopping och smådopping.

Våtmarken vid Baldringe ängar utgör en värdefull fuktäng. Området har botaniska värden och är en viktig groddjurslokal. Våtmarken utgörs också av en igenvuxen, sänkt sjö.

Vitabäckskärret, Ljungastorpskärret och Högestads mosse är tre våtmarker inom Sjöbo-Fyledalen-Nybroån som domineras av värdefulla rikkärrsmiljöer. Områdena består av högt värderade rikt topogena kärr och fuktängar. Våtmarkerna har höga botaniska värden. Vitabäckskärret och Högestads mosse dessutom entomologiska värden. Ljungastorpskärret och Högestadsmosse består förutom av ovan nämnda våtmarkstyper också av sumpskog, Högestads mosse dessutom av soligena kärr.

Högestads mosse är också representativ naturbetesmark som utgörs av öppen hagmark med vegetationstyper som fårsvingeltorräng, örtrik ängshavretorräng och kalkfuktäng. Större delen av hagmarken är helt öppen. De art- och individrika växtsamhällena hyser arter som vårstarr, jordtistel, knägräs, bockrot, majviva, ängsruta, kärrjohannesört och höskallra.

Örups almskog var en av landets få rena almskogar. Området som på kartor från 1700-talet beskrivs som hästhage med enstaka träd, har inte rörts av människans hand på mycket lång tid, och skogen hade utvecklats till urskog. Underlaget är näringsrik lermull. Före lövsprickningen kom en riklig vårblooming av vitsippa, gulsippa, hålnunneört och fläckbladig lungört. Under sommaren utbreddes sig skogsbingel i tätta mattor i den dunkla skogen. 1980 konstaterades en för landet ny och aggressiv variant av almsjuka i Örups almskog. På några få år dog almskogen. De döda träden står kvar. Ett nytt buskskikt växer nu upp. Fågellivet har förändrats liksom växtlivet i sin helhet.

Odlingslandskapet, Örup-Bollerup-Ö. Ingelstad-Ullstorp, har lång hävdkontinuitet och rik förekomst av naturbetesmarker. I den öppna hagmarken och i annan öppen utmark återfinns vegetationstyper som kalkfuktäng, öppet sumpkärr-extremrikkärr, rödvenfriskäng och fårsvingeltorräng med arter som blodnäva, solvända, gulmåra, darrgräs, rödkämpar, majviva, tätört, slätterbloma, kärrjohannesört, hartmanstarr och krissla. Lokalerna är Benestads backar, Örupskärret, Hobjärsbackarna och Ullstorpskärret.

Ullstorpsdalen utmed Örupsån är ur biologisk synpunkt av mycket stort intresse, med ovanliga vegetationstyper såsom extremrikkärr och torräng, där flera i vårt land sällsynta och utrotningshotade växter förekommer. Betesmarkerna norr om Örupsån har hävdats i hundratals år och har fortfarande prägeln av ett ålderdomligt beteslandskap. Växtplats för fältnocka och stor ögontröst. Rikt fågel och insektsliv.

Fyledalen är ett viktigt furageringsområde för rastande rovfågelarter, för övervintrande rovfågelarter och även för häckande rovfågelarter.

Anmärkningar

- VMI ID: 02D1E05, 02D2E03, 02D1F01, 02D1F02, 02D1F03, 02D1F06, 02D1G01 och 02D1H01.
- Berörs av riksintresse för kulturminnesvård KL 9.
- Av redovisningstekniska skäl ingår inom det redovisade området vissa anläggningar och bebyggda tomter. Dessa berörs inte av riksintresset för naturvård.

Referenser

- Ahlen, I. 1965: Klenoder i Skåne II: Skogshejdan - en utmarksrelikt. Skånes Natur 52:1.
- Bergström, J och Shaikh, N. A. 1982: Malmer, industriella mineral och bergarter i Malmöhus län. SGU Rapporter och meddelanden 31.
- Daniel, E. 1986: Beskrivning till jordartskartorna Tomelilla SO/Simrishamn SV/Ystad NO/Örnahusen NV. SGU Ae 65-66.
- Jeppsson, A. 1974: Markinventering av landskapet kring Fyledalen. Länsstyrelsen i Malmöhus län.
- Lindberg, T. 1973: Kärlväxtfloran på Högestads mosse naturreservat. SNV PM 346.
- Wigforss, M. 1980: Välleröds kärr i Fyledalen. Vegetationsbeskrivning och skötsel. Länsstyrelsen i Malmöhus län, Naturvårdsenheten, Meddelande nr 1980:2.
- Länsstyrelsen i Malmöhus län, 1992: Bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden. Länsstyrelsen. Malmö.
- Länsstyrelsen i Malmöhus län, 1992: Ängs- och hagmarker i Malmöhus län. Länsstyrelsen. Malmö.

Naturvårdsverket, 1996: Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Stockholm.

Naturvårdsverket 1994. Myrskyddsplan för Sverige.

Fiskeriverket, beslut 1988-04-11 rörande Områden av riksintresse för yrkesfisket, områden av särskilt intresse för fritidsfisket samt områden av särskilt intresse avseende arter och stammar av fisk.

Fiskeristyrelsen 1984. Bevarande av de svenska fiskbeståndens genetiska resurser.

Bergquist, B. 1996. Särskilt skyddsvärda vattenområden med hänsyn till fiske, friluftsliv och förekomst av skyddsvärda fiskarter/stammar.

Länsstyrelsen i Kristianstads län, 1994: Bevarandeprogram odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden i Kristianstads län. Länsstyrelsen 1995. Kristianstad.

Länsstyrelsen i Kristianstads län, 1993: Ängs- och hagmarker i Kristianstads län. Länsstyrelsen 1993. Kristianstad.

Ullstorpsdalen en naturinventering; Ekologgruppen i Lund Länsstyrelsen i Kristianstads län 1984.

Länsstyrelsen i Malmöhus län, miljövårdsenheten, 1993: Våtmarksinventering i Malmöhus län, meddelande 93:4.